

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دوره‌های آزاد مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

نیم‌سال اول ۱۴۰۵-۱۴۰۶

معرفت و موقعیت: درباره دانستن در فلسفه‌های زنانه‌نگر

دکتر مریم نصرافهانی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دوشنبه‌ها: ساعت ۱۲ الی ۱۴

شروع دوره: ۱۳ مهرماه ۱۴۰۵

مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

این دوره با هدف آشنایی دانشجویان و علاقمندان به فلسفه، معرفت‌شناسی و اندیشه‌های زنانه‌نگر برگزار می‌شود و طی ده جلسه زمینه آشنایی با مهم‌ترین رویکردهای فمینیستی در معرفت‌شناسی را، از مسیر مطالعه جمعی شماری از اثرگذارترین مقالات کلاسیک فیلسوفان صاحب‌نظر در این حوزه، فراهم می‌کند. این مقالات، در کنار نقد پیش‌فرض‌های سنتی فلسفه غرب، به ویژه جدایی عقل و احساس و ایده «عینیت»، علاقمندان را با مفاهیم محوری همچون «دانش موقعیت‌مند»، «عینیت قوی» و «بی‌عدالتی معرفتی» آشنا می‌کند. این دوره با هدف تقویت حساسیت انتقادی در مواجهه با سنت‌های معرفت‌شناختی و درک رابطه میان دانش، ارزش‌ها و عدالت اجتماعی برگزار می‌شود.

ساختار و محتوای جلسات

جلسه‌های اول و دوم: عقل و احساس؛ بازخوانی معرفت کلاسیک

مقاله مرجع: آلیسون جگر، ۱۹۸۹، «عشق و معرفت: احساس در معرفت‌شناسی فمینیستی»

محورها:

نقد دوگانه عقل / احساس

طرد عواطف در فلسفه کلاسیک

اهمیت بازخوانی احساسات در تولید دانش

جلسه‌های سوم و چهارم: نظریه دیدگاه؛ چرا موقعیت اهمیت دارد؟

مقاله مرجع: ساندرا هاردینگ، ۱۹۹۲، «بازاندیشی معرفت‌شناسی دیدگاه: عینیت نیرومند چیست؟»

محورها:

نظریه دیدگاه و اهمیت موقعیت اجتماعی

تفاوت بین عینیت ضعیف و عینیت قوی

جایگاه زنان و گروه‌های حاشیه‌ای در تولید دانش

جلسه‌های پنجم و ششم: تجربه‌گرایی اجتماعی؛ علم، ارزش‌ها و نقد دموکراتیک

مقاله مرجع: هلن لانگینو، ۱۹۹۰، «ارزش‌ها و عینیت»

محورها:

جامعه‌شناسی معرفت

نقش ارزش‌های اجتماعی در علم

نقد دموکراتیک و مشارکت جمعی در ایجاد عینیت

جلسه‌های هفتم و هشتم: معرفت‌های موقعیت‌مند؛ نگاه محدود و بدنمند

مقاله مرجع: دانا هاراوی، ۱۹۸۸، «معرفت‌های موقعیت‌مند: مسئله علم در فمینیسم و امتیاز دیدگاه محدود»

محورها:

نقد دیدگاه خداوندی (دیدن از همه جا و هیچ جا)

دفاع از دیدگاه‌های محدود و بدنمند

بین نسبی‌گرایی مطلق و عینیت مطلق

جلسه‌های نهم و دهم: اخلاق و معرفت؛ بی‌عدالتی معرفتی و صدای خاموش شده

مقاله مرجع: میراندا فریکر و استیفن لاو، ۲۰۲۳، «مصاحبه فکری: بی‌عدالتی معرفتی»

محورها:

بی‌عدالتی گواهی‌دهی و تفسیری

خشونت معرفتی و تکبر معرفتی

صداها‌ی خاموش شده و نقش قدرت در دانستن

چه چیزی یک دانشمند یا پژوهشگر زنانه‌نگر را متمایز می‌کند

فهرست منابع اصلی:

- Jaggar, Alison M. (1989). Love and Knowledge: Emotion in Feminist Epistemology. *Inquiry*, 32(2), 151–176.
- Harding, Sandra. (1992). Rethinking Standpoint Epistemology: What is Strong Objectivity? In L. Alcoff & E. Potter (Eds.), *Feminist Epistemologies* (pp. 49–82). Routledge.
- Longino, Helen E. (1990). Values and Objectivity. In H. Longino, *Science as Social Knowledge* (pp. 140–160). Princeton University Press.
- Haraway, Donna. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599.
- Fricker, Miranda, & Law, Stephen. (2023). Think Interview: Epistemic Injustice. *Think: The Royal Institute of Philosophy Journal*, 22(64), 15–21.

منابع فارسی که مطالعه آن‌ها پیش از دوره مفید خواهد بود (به ترتیب آسان به دشوار)

- رایین می اسکات، ۱۴۰۱، کاوشی در فلسفه‌های فمینیستی، ترجمه مریم نصرافهانی، ثالث.
- ژنویو لوید، ۱۳۸۱، عقل مذکر، ترجمه محبوبه مهاجر، نشر نی.
- این مقالات در کتاب متن‌های برگزیده از مدرنیسم تا پست‌مدرنیسم، به سرپرستی لارنس کهون، سرپرست ترجمه فارسی عبدالکریم رشیدیان، نشر نی:
- «آیا زیردستان می‌توانند سخن بگویند» نوشته گایاتری اسپیواک با ترجمه مسعود علیا
- «از تجربه‌گرایی فمینیستی تا شناخت‌شناسی‌های دارای دیدگاه فمینیستی» نوشته ساندرا هاردینگ با ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده.
- «مذکرسازی دکارتی اندیشه» نوشته سوزان بوردو با ترجمه تورج قره‌گزی.